

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

Warszawa, dnia 19 października 2005 r.

RPO-508366-II/05/PS

00-090 Warszawa Tel. centr. 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 827 64 53

Trybunał Konstytucyjny
Warszawa

Wniosek

Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483) oraz art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147)

wnoszę o

stwierdzenie, iż:

1. przepis § 18 ust. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych (Dz. U. Nr 97, poz. 876) jest niezgodny z art. 179 § 5 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 ze zmianami), a tym samym z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP oraz z art. 64 ust. 1 i 3 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

2. przepis § 17 ust. 3 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 9 lutego 2005 r. w sprawie gospodarki finansowej jednostek budżetowych i gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu (Dz. U. Nr 23, poz. 190) jest niezgodny z art. 32 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2003 r. nr 15 poz. 148 z późn. zmianami), a tym samym z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP oraz z art. 64 ust. 1 i 3 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Uzasadnienie

Na podstawie art. 179 § 5 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98, poz. 1070 ze zmianami; dalej „usp”) Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych określić miał w drodze rozporządzenia szczegółowe zasady prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów. W wykonaniu delegacji zawartej w tym przepisie Minister Sprawiedliwości wydał w dniu 12 czerwca 2002 r. rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów.

W rozporządzeniu tym uregulowana została - między innymi - kwestia postępowania z sumami depozytowymi. Przepis § 18 ust. 1 tego rozporządzenia definiuje, iż sumy depozytowe to sumy obce (środki pieniężne) przechowywane przez sądy, w szczególności: kaucje, wadia oraz sumy stanowiące przedmiot sporu otrzymane w związku z postępowaniem sądowym. Sumy depozytowe w postaci pieniądza krajowego lub walut obcych są przechowywane na rachunku pomocniczym sądu. Zgodnie z § 18 ust. 5 rozporządzenia, oprocentowanie sum depozytowych sądów złożonych w związku z postępowaniem karnym, karnym skarbowym, administracyjnym, cywilnym oraz w sprawach o wykroczenia stanowi dochody budżetu. Wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja opisana w § 18 ust. 2 rozporządzenia, który przewiduje, iż depozyty sądów w postaci środków pieniężnych, składane w związku z postępowaniem karnym, karnym skarbowym, administracyjnym oraz w sprawach o wykroczenia w wypadku konieczności zachowania

konkretnych egzemplarzy środków pieniężnych, sądy przekazują do przechowywania bankom w postaci depozytu zamkniętego.

Stosownie natomiast do treści art. 32 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2003 r. nr 15 poz. 148 z późn. zmianami), Minister Finansów określić miał w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady gospodarki finansowej jednostek budżetowych, zakładów budżetowych, gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz szczegółowe zasady i terminy rocznych rozliczeń wpłat do budżetu. W wykonaniu tej delegacji ustawowej Minister Finansów wydał rozporządzenie z dnia 26 stycznia 2005 r. w sprawie gospodarki finansowej jednostek budżetowych, zakładów budżetowych, gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu (Dz.U. Nr 23, poz. 190).

Rozporządzenie powyższe, w § 17 reguluje kwestię sposobu postępowania z odsetkami od sum depozytowych. Generalną zasadę w tym zakresie wprowadza § 17 ust. 1 stanowiący, iż oprocentowanie sum depozytowych oraz sum na zlecenie, stanowiących własność osób fizycznych, prawnych i innych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, powiększa ich wartość. Od zasady tej wyjątki wprowadzone są w § 17 ust. 2 - 4 rozporządzenia, w tym ust. 2 i 3 stanowią w istocie powtórzenie uregulowań zawartych w cytowanym wyżej przepisie § 18 ust. 2 i 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych (odpowiednio), stanowiąc, iż oprocentowanie sum depozytowych jednostek złożonych w związku z postępowaniem karnym, karnym skarbowym, administracyjnym, cywilnym oraz w sprawach o wykroczenia stanowi dochody budżetu państwa za wyjątkiem sytuacji, gdy zachodzi konieczność zachowania konkretnych egzemplarzy środków pieniężnych, które przechowuje się w bankach w postaci depozytu zamkniętego.

W myśl art. 92 ust. 1 Konstytucji RP rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Upoważnienie powinno określać organ właściwy do wydania rozporządzenia i zakres spraw przekazanych do uregulowania oraz wytyczne dotyczące

treści aktu. Przepis § 18 ust. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów nie może być uznany za wydany zgodnie z upoważnieniem zawartym w art. 179 § 5 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych. Podobnie nie może być uznany za wydany zgodnie z upoważnieniem zawartym w art. 32 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych zakwestionowany § 17 pkt 4 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 9 lutego 2005 r. w sprawie gospodarki finansowej jednostek budżetowych i gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu.

Niezgodność § 18 ust. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych z art. 179 § 5 ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, a tym samym z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, polega na przekroczeniu przez Ministra Sprawiedliwości granic upoważnienia jakiego udzielił mu w tym przepisie ustawodawca.

Dział V ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych dotyczy finansowania działalności sądów powszechnych. W dziale tym rozdział 2, zawierający jeden artykuł (179), reguluje podstawowe zasady gospodarki finansowej sądów, w szczególności w paragrafach od 1 do 4 określa organy kierujące gospodarką finansową i inwestycyjną sądów. Na podstawie art. 179 ust. 5 usp Minister Sprawiedliwości określić miał jedynie szczegółowe zasady prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów.

Działając na podstawie art. 179 ust. 5 usp Minister Sprawiedliwości w § 18 ust. 5 rozporządzenia rozstrzygnął natomiast, w jaki sposób traktowane mają być odsetki od sum depozytowych sądów złożonych w związku z postępowaniem karnym, karnym skarbowym, administracyjnym, cywilnym oraz w sprawach o wykroczenia. W szczególności przyjęte zostało, iż odsetki te stanowią dochody budżetu państwa. Rozstrzygnięcie w tym zakresie jest czymś więcej niż jedynie technicznym zapisem, określającym sposób księgowania tych odsetek. W istocie bowiem stanowi podstawę prawną do pobierania przez budżet państwa pożytków od kwot złożonych - z różnych tytułów - do depozytów sądowych. Przyjęcie

przez Ministra Sprawiedliwości takiej regulacji nie może zatem być uznane za realizację upoważnienia z art. 179 ust. 5 Prawa o ustroju sądów powszechnych.

Nie zgodność zakwestionowanego § 17 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie w sprawie gospodarki finansowej jednostek budżetowych i gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu z art. 32 ustawy o finansach publicznych, a tym samym z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP polega również na przekroczeniu przez Ministra granic upoważnienia, jakiego udzielił mu w tym przepisie ustawodawca.

Przepis art. 32 ustawy o finansach publicznych zawiera szczegółowe wskazanie obszarów, jakie mają zostać uregulowane w drodze rozporządzenia Ministra Finansów w zakresie szczegółowych zasad gospodarki finansowej jednostek budżetowych, zakładów budżetowych, gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz szczegółowe zasady i terminy rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu. W szczególności w punktach od 1 do 7 wymienione zostały następujące zagadnienia, wymagające regulacji w drodze rozporządzenia:

- 1) zasady i tryb sporządzania planów finansowych oraz dokonywania zmian w tych planach;
- 2) tryb pobierania dochodów i dokonywania wydatków państwowych jednostek budżetowych;
- 3) sposób ustalania nadwyżki środków obrotowych w zakładach budżetowych;
- 4) sposób ustalania nadwyżki dochodów własnych jednostek budżetowych oraz terminów i sposób ustalania zaliczkowych wpłat do budżetu nadwyżki środków obrotowych zakładów budżetowych oraz połowy zysku gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych;
- 5) specyfika działalności jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw obrony narodowej, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Szefa Agencji Wywiadu oraz jednostek organizacyjnych działających poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej;

- 6) specyfika finansowania szkoleń, które na mocy odrębnych ustaw są prowadzone i rozliczane w semestrach niepokrywających się z rokiem budżetowym;
- 7) specyfika organizacji i obsługi postępowań odwoławczych.

Wprowadzenie przez Ministra Finansów regulacji zawartej w przepisie § 17 ust. 3 rozporządzenia, w myśl której oprocentowanie sum depozytowych jednostek złożonych w związku z postępowaniem karnym, karnym skarbowym, administracyjnym, cywilnym oraz w sprawach o wykroczenia, stanowi dochody budżetu państwa wykracza poza zakres delegacji zawartej w art. 32 ustawy o finansach publicznych.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał, jakie wymogi musi spełniać rozporządzenie, aby można było mówić o jego konstytucyjności i legalności. Relacje pomiędzy ustawą a rozporządzeniem są oparte zawsze na założeniu, iż ten ostatni akt normatywny wyłącznie konkretyzuje przepisy ustawy. Relacje te nabierają szczególnego znaczenia w odniesieniu do tych przepisów Konstytucji, które określają sposób wydawania aktów podustawowych (wyrok z dnia 5 listopada 2001 r. w sprawie U 1/01 OTK 2001/8/247). W obszernym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny konsekwentnie przyjmuje, że rozporządzenie może być uznane za legalne, jeżeli spełnia określone warunki. Z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika, że rozporządzenie może być wydane tylko na podstawie wyraźnego, to jest nie opartego tylko na domniemaniu, ani wykładni celowościowej, szczegółowego upoważnienia ustawy w zakresie określonym w upoważnieniu, w granicach upoważnienia ustawy i w celu jej wykonania oraz w zgodzie z normami Konstytucji, a także z wszystkimi obowiązującymi aktami ustawodawczymi.

W wyroku z dnia 5 listopada 2001 r. (w sprawie U 1/01 OTK 2001/8/247) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „z treści art. 92 Konstytucji RP wynika, że ustrojodawca miał wolę pełnego, podmiotowego i przedmiotowego określenia zakresu prawodawstwa podustawowego. W tym celu nałożony został na ustawodawcę obowiązek precyzyjnego i szczegółowego sformułowania zakresu delegacji, a przez to także obowiązek organów upoważnionych do jej realizowania. W ten sposób rozporządzenie wykonawcze zostało mocno związane z wolą ustawodawcy. Określone zostały ściśle granice, w których wydający rozporządzenie ma możliwość wyboru rozwiązań. Dlatego organ wydający

rozporządzenie jest ściśle związane delegacją ustawową. Każdy przypadek niewłaściwej realizacji upoważnienia ustawowego stanowi naruszenie zawartych w Konstytucji przepisów proceduralnych."

Rozporządzenie zatem musi mieścić się w granicach upoważnienia ustawowego i być aktem wydanym w celu wykonania ustawy. Ponadto - jak wielokrotnie podkreślał Trybunał Konstytucyjny - brak stanowiska ustawodawcy w danej sprawie, przejawiający się choćby w nieprecyzyjności upoważnienia, musi być interpretowany jako nieudzielenie w danym zakresie kompetencji normodawczej, upoważnienie nie może opierać się na domniemaniu objęcia jego zakresem materii w nim niewymienionych.

Odnosząc powyższe uwagi do treści kwestionowanego § 18 ust. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych oraz przepis § 17 ust. 3 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 9 lutego 2005 r. w sprawie gospodarki finansowej jednostek budżetowych i gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu stwierdzić należy, że regulują one kwestię sposobu postępowania z odsetkami od kwot depozytów sądowych wskazując, iż stanowią one dochody budżetu państwa. Jak już wskazano wyżej, regulacja powyższa nie ma charakteru wyłącznie technicznego lecz stanowi w istocie podstawę prawną do pobierania pożytków od sum złożonych z różnych tytułów do depozytów sądowych. Wykracza przez to poza zakres delegacji ustawowych zawartych odpowiednio w art. 179 ust. 5 usp oraz art. 32 ustawy o finansach publicznych. Co więcej regulacja powyższa rozstrzyga o kwestiach, które stanowią materię ustawową, o czym będzie mowa w dalszej części wniosku.

Jednym z przypadków, do których mogą odnosić się zaskarżone uregulowania jest złożenie w toku postępowania karnego poręczenia majątkowego. Poręczenie to jest jednym ze środków zapobiegawczych stosowanych w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania (art. 249 § 1 Kodeksu postępowania karnego). Polega na złożeniu przez oskarżonego lub inną osobę pieniędzy, papierów wartościowych, zastawu lub hipoteki (art.

266 § 1 Kpk). Stanowiące przedmiot poręczenia wartości majątkowe lub zobowiązania ulegają przepadkowi lub ściągnięciu w razie ucieczki lub ukrycia się oskarżonego (art. 268 § 1 Kpk); w przypadku utrudniania postępowania w inny sposób przedmioty te mogą ulec przepadkowi - o konsekwencjach tych należy uprzedzić osobę składającą poręczenie (art. 268 § 2 Kpk). O przepadku przedmiotu poręczenia lub ściągnięcia jego sumy orzeka z urzędu sąd, przed którym postępowanie się toczy, a w postępowaniu przygotowawczym, na wniosek prokuratora - sąd właściwy do rozpoznania sprawy (art. 270 § 1 Kpk). Oskarżony, poręczający i prokurator mają prawo wziąć udział w posiedzeniu sądowym w przedmiocie przepadku poręczenia lub złożyć wyjaśnienia na piśmie (art. 270 § 2 Kpk); na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (art. 270 § 3 Kpk).

Ustanie poręczenia następuje (por. R.A. Stefański, komentarz do art. 269 Kodeksu postępowania karnego, w: Komentarz do kodeksu postępowania karnego pod red. Z. Gostyńskiego, Tom I, Dom wydawniczy ABC, 1998):

- 1) z chwilą wydania prawomocnego orzeczenia o uniewinnieniu albo o umorzeniu lub warunkowym umorzeniu postępowania (*arg. ex art.* 249 § 4 Kpk),
- 2) z momentem rozpoczęcia wykonania kary (art. 249 § 4 Kpk); ma to miejsce nie tylko w razie wymierzenia kary pozbawienia wolności, ale także kary ograniczenia wolności i grzywny,
- 3) w razie jego uchylecia lub zmiany na inny środek zapobiegawczy z urzędu (art. 253 § 1 Kpk) lub na wniosek oskarżonego (art. 254 Kpk); decyduje chwila wydania stosownego postanowienia,
- 4) z chwilą skutecznego cofnięcia poręczenia majątkowego (art. 269 § 3 Kpk); ma to miejsce w razie rezygnacji osoby składającej poręczenie z dalszego dawania rękojmi za oskarżonego.

W takim przypadku przedmiot poręczenia zwraca się, a sumę poręczenia zwalnia,; w przypadku niezgłoszenia się na wezwanie do odbycia kary stosuje się art. 268 § 1 Kpk.

Z powyższych przepisów dotyczących poręczenia majątkowego wynikają dla dalszych rozważań następujące wnioski.

Po pierwsze: przedmiot poręczenia stanowi własność składającego, którym tymczasowo dysponuje organ prowadzący postępowanie karne. Władztwo składającego poręczenie nad jego przedmiotem jest w znacznym stopniu ograniczone, przede wszystkim w ten sposób, iż składający nie może swobodnie dysponować tym przedmiotem.

Po drugie: składający poręczenie zostaje pozbawiony własności przedmiotu poręczenia tylko wówczas, gdy spełnione zostaną przesłanki wyszczególnione w Kodeksie postępowania karnego. Przepadek następuje na podstawie orzeczenia sądu, na które zainteresowanemu przysługuje zażalenie.

Sposób postępowania z przedmiotem poręczenia regulowany jest w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych (Dz. U. Nr 97, poz. 876), w tym omówiony jest szczegółowo § 18 tego rozporządzenia. W szczególności sumy depozytowe w postaci pieniądza krajowego lub walut obcych są przechowywane na rachunku pomocniczym sądu. Warto w tym miejscu podkreślić, iż zgodnie z definicją zawartą w § 18 ust. 1 tego rozporządzenia sumy depozytowe to sumy obce (środki pieniężne) przechowywane przez sądy, w szczególności kaucje, wadia oraz sumy stanowiące przedmiot sporu otrzymane w związku z postępowaniem sądowym.

Komentatorzy przepisów Kodeksu postępowania karnego, dotyczących poręczenia majątkowego, zajmowali niejednoznaczne stanowiska co do tego, czy odsetki bankowe od sum poręczenia majątkowego powiększają te sumy. L.K. Paprzycki wskazywał, iż zwrotowi podlega złożony przedmiot poręczenia a nie jego ekwiwalent czy równowartość. Złożona kwota pieniędzy nie podlega waloryzacji (SN I KZP 9/91, OSNKW 1992, nr 1-2, poz. 16), choć nie jest pozbawione racjonalności złożenie pieniędzy stanowiących przedmiot poręczenia jako oprocentowanej lokaty bankowej, a w wypadku pieniędzy polskich nawet nabycie np. obligacji Skarbu Państwa. W takim wypadku następowalby zarówno przepadek, jak i zwrot zwaloryzowanej kwoty pieniędzy (por. komentarz do art. 266 Kpk w: J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Zakamycze 2003). Natomiast W. Grzeszczyk uznawał, iż od kwoty poręczenia majątkowego, zgodnie z art. 359 § 1 Kodeksu cywilnego odsetki nie należą się (por. W.

Grzeszczyk: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Wyd. Prawnicze LexisNexis, 2003). W kwestii powyższej stwierdzić należy, iż przytoczone stanowiska są - jak się wydaje - sprzeczne tylko pozornie. Bez wątplenia wprowadzie w treści „kontraktu” pomiędzy sądem a osobą składającą poręczenie majątkowe w postaci sum pieniędzy nie zastrzega się odsetek na rzecz składającego. Odsetki te nie wynikają jednak z tej „umowy”, lecz z umowy pomiędzy sądem i bankiem prowadzącym rachunek, na którym przechowywane są sumy poręczenia. Za słuszne zatem należy uznać stanowisko L. Paprzyckiego wywodzącego, iż w przypadku, gdy w okresie stosowania poręczenia majątkowego w postaci sum pieniężnych zwiększyły się one o odsetki za ten okres, to zwrotowi w chwili ustania poręczenia podlega nie tylko nominalna kwota, lecz także naliczone od niej odsetki. Takiej interpretacji przepisów Kodeksu postępowania karnego sprzeciwiają się jednak jednoznacznie regulujące tę kwestię zaskarżone przepisy.

W tym stanie rzeczy przepisy nakazujące zaliczanie oprocentowania od kwot poręczenia majątkowego jako dochodów budżetu należy uznać za niezgodne z art. 64 ust. 1 i 3 Konstytucji RP.

Zakres ochrony, nadany prawu własności na podstawie powołanego przepisu Konstytucji, był wielokrotnie przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego. I tak na przykład w orzeczeniu z dnia 25 maja 1999 r. (SK.9/98) Trybunał zauważył, że prawo własności stanowi najszerszą formę korzystania z rzeczy. Najszerszą w tym znaczeniu, że spośród wszystkich praw, które polegają na korzystaniu z rzeczy, forma ta zapewnia uprawnienia najdalej idące. Nie jest to jednak prawo absolutne, *ius infinitum* a więc prawo niczym w swojej treści nieograniczone. Przeciwnie - do istoty tego prawa należy z jednej strony swoboda korzystania z rzeczy własnej (pobieranie z niej pożytków, rozporządzanie rzeczą własną - art. 140 Kc), z drugiej zaś strony pewne ograniczenia tej swobody, stanowiące swoistą granicę istoty prawa własności, a konsekwencji - także granicę ochrony tego prawa. W systemie polskiego prawa najpełniejszą definicję prawa własności zawiera art. 140 Kc. Według tego przepisu wyznacznikami granic własności są ustawy i zasady współżycia społecznego, a wyznacznikiem sposobu korzystania przez właściciela z przysługującego mu prawa jest społeczno - gospodarcze przeznaczenie tego prawa. Z kolei w wyroku z dnia 24 marca 2003 r. (sygn. P.14/01) Trybunał za J. Ignatowiczem (J. Ignatowicz, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 1997, Wydawnictwa Prawnicze PWN, s. 76)

stwierdził, iż definicja prawa własności, polegająca na wyczerpującym wyliczeniu uprawnień właściciela, nie jest możliwa. Kodeks cywilny, jako uprawnienia podstawowe, wymienia uprawnienie do korzystania z rzeczy i do rozporządzania rzeczą (art. 140). Do atrybutu korzystania z rzeczy tradycyjnie zalicza się uprawnienia do posiadania rzeczy, do używania rzeczy, do pobierania pożytków i innych przychodów z rzeczy. Rozporządzanie rzeczą oznacza natomiast możliwość wyzbycia się własności oraz uprawnienie do obciążenia rzeczy. Atrybuty korzystania z rzeczy i rozporządzania rzeczą stanowią tylko zasadniczy trzon prawa własności, nie wyczerpują jego zakresu. Nawet przeto, jeżeli właściciel byłby w konkretnym wypadku ich pozbawiony, jeszcze pewien zakres uprawnień by mu pozostał.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszego wniosku stwierdzić należy co następuje.

Jednym z podstawowych elementów prawa własności jest możliwość pobierania pożytków z tego prawa. Pożytki zdefiniowane zostały w art. 53 Kodeksu cywilnego. Stosownie do tego przepisu pożytkami naturalnymi rzeczy są jej płody i inne odłączone od niej części składowe, o ile według zasad prawidłowej gospodarki stanowią normalny dochód z rzeczy, natomiast pożytkami cywilnymi rzeczy są dochody, które rzecz przynosi na podstawie stosunku prawnego.

Przechowywanie sum pieniężnych na rachunku bankowym, o ile jest on oprocentowany, powoduje, iż naliczane są od nich odsetki. Oprocentowanie to stanowi pożytek cywilny od tych sum w rozumieniu art. 53 § 2 kodeksu cywilnego.

Pożytki rzeczy - zarówno naturalne jak i cywilne - przysługują co do zasady właścicielowi rzeczy. Podobne uprawnienia do właściciela w tym zakresie ma użytkownik wieczysty. Pożytki rzeczy przypadają osobie nie będącej właścicielem (użytkownikiem wieczystym), jeśli wynika to ze stosunku prawnego pomiędzy tą osobą a właścicielem (użytkownikiem wieczystym).

Złożenie poręczenia majątkowego w trakcie postępowania karnego nie powoduje powstania po stronie organów wymiaru sprawiedliwości prawa do pobierania pożytków cywilnych od przedmiotu poręczenia. W szczególności z treści tej czynności nie wynika ani *expressis verbis*, ani w sposób dorozumiany, iż składający poręczenie w postaci sumy

pieniędzy, tracąc faktyczne władztwo nad tą sumą, traci jednocześnie możliwość czerpania z niej pożytków cywilnych, o ile takowe powstaną w czasie trwania poręczenia.

Warto w tym miejscu podkreślić, iż składający poręczenie majątkowe nie ma żadnego wpływu na treść stosunku prawnego powstającego pomiędzy nim i organem prowadzącym postępowanie karne, sam zaś stosunek prawny powstaje na podstawie postanowienia właściwego organu. Treść tego stosunku jest - co do zasady - regulowana przepisami Kodeksu postępowania karnego. Z przepisów tych nie wynika jednakże, aby składający poręczenie miał być pozbawiony prawa do odsetek od kwoty poręczenia. Pozbawienie go tych odsetek stanowi bez wątpienia ingerencję w przysługujące mu prawo własności. Jako takie - stosownie do art. 64 ust. 3 Konstytucji RP - może nastąpić wyłącznie na podstawie przepisu ustawy. Tymczasem ani - jak już wspomniano - Kodeks postępowania karnego, ani inna ustawa nie zawierają przepisów, uprawniających sądy do zaliczania odsetek od kwot poręczenia jako dochody budżetu. W szczególności nie sposób znaleźć podstawy do pobierania cywilnych pożytków od kwot poręczeń majątkowych w ustawach, zawierających delegację do wydania rozporządzeń, w których zamieszczone zostały zaskarżone przepisy.

W tej sytuacji ograniczenie prawa własności, przewidziane w przepisie § 18 ust. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych oraz w § 17 ust. 3 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 9 lutego 2005 r. w sprawie gospodarki finansowej jednostek budżetowych i gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu należy uznać na niespełniające formalnego wymogu zawartego w art. 64 ust. 3 Konstytucji RP, zostało bowiem wprowadzone aktami rangi podustawnej.

Przepis art. 64 ust. 3 Konstytucji RP pełni - jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 11 maja 1999 r. (sygn. K.13/98) - podwójną rolę. Po pierwsze: stanowi jednoznaczną i wyraźną konstytucyjną podstawę wprowadzania ograniczeń prawa własności. Po drugie, zawarte w nim przesłanki dopuszczalności ograniczenia własności stanowić mogą zarówno formalne jak i materialne kryterium dla kontroli ograniczeń wprowadzonych przez prawodawcę. Zawarte w tym przepisie przesłanki ograniczeń nie są wszakże jedynymi obwarowaniami zawężającymi swobodę prawodawcy. Istotne znaczenie bowiem dla oceny konstytucyjności ograniczeń prawa własności ma także zasada

proporcjonalności wynikająca z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Rozważając zastosowanie art. 31 ust. 3 Konstytucji w odniesieniu do problemu ograniczenia prawa własności Trybunał zaznaczył, że w szczególności chodzi o relację, jaka zachodzi pomiędzy przesłankami dopuszczalności ograniczeń praw i wolności wynikającymi z tego przepisu, a szczegółową klauzulą ograniczającą określoną w art. 64 ust. 3 Konstytucji RP. Odrębne unormowanie problematyki ograniczania własności, poprzez wskazanie w art. 64 ust. 3 Konstytucji przesłanek dopuszczających tego rodzaju działanie, nie oznacza wyłączenia zastosowania w odniesieniu do tego prawa generalnej zasady zawartej w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny wskazał, iż w treści art. 64 ust. 3 Konstytucji brak jest wskazania wartości i dóbr, których ochrona przemawia za uznaniem dopuszczalności ingerencji w prawa właściciela. Wskazanie w tym przepisie wyłącznie przesłanki formalnej (wymóg ustawy) oraz zakreślenia maksymalnej granicy ingerencji (zakaz naruszania istoty prawa własności) przemawia za tym, że potraktowanie art. 64 ust. 3 Konstytucji jako przepisu szczególnego w odniesieniu do art. 31 ust. 3 Konstytucji prowadziłoby do zbyt daleko idących następstw, polegających na zrelatywizowaniu ochrony prawnej, jaka własności zapewnia Konstytucja. Konkludując, Trybunał stwierdził, iż w przypadku prawa własności to właśnie art. 31 ust. 3 powinien spełniać rolę podstawową, natomiast art. 64 ust. 3 traktować należy wyłącznie jako konstytucyjne potwierdzenie dopuszczalności wprowadzania ograniczeń tego prawa.

Przepis art. 31 ust. 3 Konstytucji RP formułuje kumulatywnie ujęte przesłanki dopuszczalności ograniczeń w korzystaniu z konstytucyjnych praw i wolności. Są to:

1. Ustawowa forma ograniczenia.
2. Istnienie konieczności wprowadzenia ograniczenia w demokratycznym państwie.
3. Funkcjonalny związek ograniczenia z realizacją wskazanych w art. 31 ust. 3 wartości (bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób).
4. Zakaz naruszania istoty danego prawa lub wolności.

Jak już wykazano wyżej wprowadzona na podstawie zaskarżonych przepisów możliwość zaliczania odsetek na rzecz skarbu państwa od kwot poręczeń majątkowych w

postępowaniu karnym - i przez to ograniczenia prawa własności składającego poręczenie majątkowe - nie spełnia formalnej przesłanki ustawowej formy ograniczenia.

W tej sytuacji uznać należy, iż przepisy te są niezgodne także z art. 64 ust. 1 i 3 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Uwagi powyższe dotyczące sum depozytowych, złożonych w związku z postępowaniem karnym, są aktualne także w odniesieniu do sum depozytowych złożonych w postępowaniu karnym skarbowym, administracyjnym, cywilnym oraz w sprawach o wykroczenia. Również bowiem w tych przypadkach ingerencja w prawo własności polegająca na pozbawieniu właścicieli prawa pobierania pożytków z rzeczy nastąpiła na podstawie aktu podustawowego. W konsekwencji także i w tych przypadkach nie została spełniona konstytucyjna przesłanka formalna ograniczenia prawa własności polegająca na ustawowej formie tego ograniczenia.

W związku z powyższym wnoszę jak na wstępie.

/ - / Prof. dr Andrzej Zoll